

Araştırma-İnceleme

ADALBERT STIFTER'İN *DER HOCHWALD ADLI*
YAPITINDA İZLEKSEL ÖĞELER: DOĞA VE ORMAN

Yıldız AYDIN¹

Öz: Adalbert Stifter (1805-1868) 19. yüzyılın tartışmalı yazarlardan birisidir. Döneminde hak ettiği ilgiyi göremeyen yazar hakkında, Friedrich Nietzsche ve Thomas Mann övgüyle söz edip, onun yapıtlarını Alman yazınının en önemlileri arasında sayarken, Friedrich Hebbel ile Hugo von Hofmannsthal gibi yazarlar ise onu sıkıcı bulurlar. Ona karşı yöneltilen eleştiriler, genellikle doğa ve orman betimlemelerine çok geniş yer vermesi ve kahramanlarının iç dünyasına gerekli özeni göstermemesi bağlamındadır. Yazar, bir yandan anlatımda Gerçekçilik döneminin yansıma kuramına uygun, gözlemediği olayları gerçeklere bağlı bir biçimde aktarırken, öte yandan da içeriksel açıdan Biedermeier döneminin niteliklerini taşıyan; aile ortamı, huzurlu yaşam, doğaya ve dini inanca olan bağlılık ve memleket sevgisi gibi konulara yer verir. Bütün yapıtlarında olduğu gibi Stifter'in *Der Hochwald* adlı yapıtında da, doğa ve orman özel bir yer tutmaktadır: ağaçlar, yapraklar, toprak, ormanın içerisinde yaşayan hayvanlar, yağmur ve fırtına gibi hava durumuyla ilgili olaylar ayrıntılı bir biçimde gözlemlenerek aktarılmaktadır. Biz bu incelemede, bu yapıttan yola çıkarak doğa(orman)ın nasıl yansıtıldığını, anlatıcı ve kahramanlar için neden bu kadar önemli olduğu, romanda baskın olan yalnızlık, sığınak ve olgunlaşma gibi doğaya ilişkin öteki izleklerle birlikte çözümlemeyi amaçlıyoruz. Öte yandan, yazar kendisine yöneltilen eleştirilerde ileri sürüldüğü gibi, gerçekten de duygu ve ruh dünyasını önemsememekte midir, yoksa bunu farklı bir biçimde mi canlandırmaktadır? gibi sorulara yazın tarihsel ve yaşamöyküsel göndergelerden devinimle yanıt aramaya çalışacağız.

Anahtar Sözcükler: Adalbert Stifter, Biedermeier, Doğa, Orman, Gerçekçilik.

¹ Yrd. Doç. Dr., Namık Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü. yaydin@nku.edu.tr

THEMATIC ELEMENTS IN ADALBERT STIFTER'S *DER HOCHWALD*: NATURE AND FOREST

Abstract: Adalbert Stifter (1805-1868) is one of the controversial authors of the 19th century. Underappreciated in his time, he was praised and his works listed as one of the most important works of German literature by Friedrich Nietzsche and Thomas Mann whereas Friedrich Hebbel and Hugo von Hofmannsthal find him boring. The criticism towards him is usually centered around his focus on nature and forest depictions and a disregard for the inner worlds of his characters. In German literature, discussed in the context of realism and the Biedermeier era, the author follows the reflection theory of the realist era by representing his observations directly and in terms of content, he reflects the Biedermeier era's features such as depictions of familial settings, peaceful life, commitment to nature and religious belief and patriotism. As in all of his works, nature and forest hold a special place in Stifter's *Der Hochwald*: he shares his observations about trees, leaves, soil, animals of the forest, meteorological events such as rain and storm in great detail. In this study, we analyze how nature was represented, its importance for the narrator and the characters, predominant theme of loneliness in the novel, shelter and maturation themes in the context of thematic criticism. On the other hand, does the author actually not take heed of the emotional and psychological aspects as per the criticisms towards his work or does he envision it in a different manner? We are searching for answers to these kinds of questions via historical and autobiographical references.

Keywords: Adalbert Stifter, Biedermeier, Nature, Forest, Realism.

Giriş

Alman Yazınında, ormanların coğrafi yapısını, ormanlarda bulunan hayvanları, toprağı, taşları, ağaçları ve yaprakları betimleyen pek çok yazar vardır. Özellikle Alman Coşumculuğı, Gerçekçilik ve Biedermeier dönemine ait yazarların yapıtlarında, doğa ve orman betimlemeleri geniş ölçüde yer alır: Novalis, Johann Wolfgang von Goethe, Theodor Fontane, Joseph von Eichendorff ve Gottfried Keller bunlar arasında sayılabilir. Resim sanatında ise, Caspar David Friedrich'in (1774-1840) bu dönemlere uygun öğeleri taşıyan ve ormanları yansıtan *Der Wanderer über dem Nebelmeer* (*Sis Bulutunun Üzerindeki Gezgin*) veya *Kreidefelsen auf Rügen* (*Rügen Tebeşir Kayalıkları*) adlı tabloları, uluslararası üne kavuşmuş ve yine bu döneme ışık tutan önemli sanat yapıtlarıdır.

Bütün bu yazarların içinde Avusturyalı yazar Adalbert Stifter'in yansıtmış olduğu orman ve doğa betimlemeleri çok ayrı yer tutmaktadır. Ağaçları, yaprakları, hayvanları ve toprağı yalnızca betimlemekle kalmaz Stifter; onları kişileştirir de aynı zamanda, onun sesi, duygusu ve kalbi vardır ve o son derece insandır, merhametlidir. Bunun yanı sıra, yağmur, rüzgar, fırtına, deprem, kar gibi hava durumuyla ilgili olayların da ormanda ne tür değişiklikler yarattığını gözlemleyerek, yaşadığı dönemlerin iklim değişiklikleri hakkında geniş bilgi vermiştir. Sözelimi 8 Temmuz 1842 yılında gerçekleşen güneş tutulmasını en

ince ayrıntısına kadar, hatta resmini çizerek aktarmıştır. Bundan dolayı olsa gerek, Theodor Klaiber'e göre, Stifter "olağanüstü bir doğa ozanıdır"² (Klaiber, 1905), Urban Roedl ise Stifter'in "doğa uzmanı" olduğuna vurgu yapmaktadır (Roedl, 2005).

Gerçek adı Albert olan Adalbert Stifter, 1805 yılında Bohemya'da dünyaya gelmiş ve 1868'de Linz'te ölmüştür. Küçük burjuvazi ve kırsal yaşam ortamında büyümüştür; babası bir keten dokumacısı ve tüccardır, fakat geçimini sağlamak için, çiftçilikle de uğraşmıştır. Stifter on iki yaşındayken babası ölmüş, bir yıl sonra kendi isteğinin dışında Latince Okuluna gönderilmiştir. Okula kayıt yaptırırken, küçük çocuğu yeterlilik sınavına alan öğretmenlerden birisi, yazılı sınav yapmak yerine, ona doğadaki ağaçların, çiçeklerin ve derelerin adlarını sormuş. Bütün soruları en ince ayrıntısına kadar yanıtlayan çocuğun karşısında, öğretmen önce şaşırmış, sonra onun hemen okula kaydının yapılmasını istemiştir. Stifter'in annesi 1819 yılında yeniden evlenmiştir. Kremsmünster'deki okuldan mezun olduktan sonra, iki yıl süreyle üniversiteye hazırlık dönemini geçirmiş ve Hukuk Fakültesine kaydolmuştur.

Aile yakınları Küçük Bertl diye seslendiği yazarın, doğaya olan ilgisi çok küçük yaşlarda başladığı görülmektedir. Babası öldükten sonra çiftçilikle uğraşan dedesine yardımcı olurken, doğayı keşfetmeye başlar ve dedesiyle birlikte ormanlarda gezilere çıkar. Anılarında o yıllardan büyük bir özlemle söz eder:

O yılın sonbaharından 1918 yılı sonbaharına kadar dedem Augustin ile birlikte çiftçilikle uğraştım. Sabanla çift sürdük, tırmıkla toprağı ayıkladık, sığırlarımıza baktık ve buna benzer şeyler yaptık. O iki yıl içinde doğaya karşı sonsuz bir sevgi ve yalnızlık sardı içimi, çünkü neredeyse sürekli açık havada ve pek büyüleyici sayılmasa da, sakin, sessiz ve hemen hemen destansı bir ortam kucaklamıştı beni (Roedl, 2005, s. 19).

Büyük annesi Ursula ise, şarkılar söyleyip masallar okuyarak, küçük Bertl'in imge evreninin gelişimine büyük katkıda bulunur.

1830'lu yıllarda Friedberg'de Funny Greipl olan derin aşkı, uzun süren mektuplaşmalar sonunda biter, çünkü varlıklı olan Greipl ailesi, kızlarının özel dersler verip, şiir ve öykü yazarak geçimini sağlayan biriyle olan ilişkisini kesinlikle onaylamaz ve bir an önce sonlandırmasını ister. Fanny 1836 yılında bir başkası ile evlenir, 1837 yılında da Stifter, Amalie Mohaupt ile evlenir. Yaklaşık iki yıl sonra vefat eden Funny Greipl'e olan aşkını, yazar şiirlerinde *Ostade* takma adıyla ölümsüzleştirir.

Çocukları olmayan Stifter çifti, 1847 yılında henüz altı yaşında olan yeğenleri Juliane'yi evlatlık edinirler. Bayan Stifter'in dayaklarından kurtulmak için evden birkaç kez kaçan yaramaz Juliane, her seferinde eve yeniden geri getirilir, ta ki on sekiz yaşında kendini Tuna nehrine atarak intihar edene dek. Cesedi nehrde bulunan Juliane'nin intiharı, yazarı öyle derinden sarsar ki, intihar konusu bir türlü aklından çıkmaz, hatta bazı yapıtlarının konusunu ve izleğini oluşturur. 24 Ağustos 1859 yılında Arkadaşı ve yayımcısı Gustav Heckenast'a

² Bu çalışmadaki bütün alıntılar, tarafımdan Türkçeye çevrilmiştir.

yazmış olduğu mektupta, genç kızın intiharının kendisini ne kadar etkilediğini şu sözlerle aktarır:

Doğal bir ölüme karşı, insan boyun eğebilir ve sevgi dolu anılara dalabilir; ancak kendi kararıyla seçilmiş bir ölüm, hep dehşet verici ve aklımızdan silinmeyen bir şey barındırır içinde: ne kadar çok karşımıza bir gölge gibi çıksa da o bahtsız kişi, o kadar çok yakınlaşır bize ve bizim için o kadar çok değerli olur (Stifter, Briefe, Zweiter Band, 1869, s. 275).

Uzun süre özel ders verdiği çocuklardan birisi, önemli bir devlet adamı olan Prens Richard Metternich'in oğludur. Bir süre okullarda müfettişlik yapar ve orman enstitüsünde çalışır. O dönemde siyasetçilerin de ilgi duyduğu yazın ve sanat ortamında bulunmuş, Joseph von Eichendorff ve Franz Grillparzer gibi yazarlarla, Clara ve Robert Schumann gibi önemli bestecilerle tanışır.

Adalbert Stifter, intihar eden evlatlığı Juliane'nin ölümünü dehşet verici bulmasına karşınıyılar sonra aynı kaderi paylaşır: 26 Ocak 1868 yılında usturası ile boynunu keserek intihar eder ve iki gün sonra vefat eder.

1. Gerçekçilik ve Biedermeier Dönemi ve Stifter

Adalbert Stifter ilk öykülerini ve şiirlerini 1820'li yılların sonlarında *Ostade* takma adıyla dergilerde yayımlamıştır: *Nachsommer* (1857), *Der Condor* (1840), *Abdias* (1842), *Brigitta* (1844), *Der Hochwald* önemli yapıtları arasındadır. Gerçekçilik döneminin (1840-1900) de etkisiyle, anlatımında keskin bir gözlemci gibi doğa, orman ve iklimde meydana gelen değişiklikleri, doğada yaşayan bütün varlıkları gözlemler ve onları bütün ayrıntılarıyla aktarmaya çalışır.

Tarihsel bir dönemde yansıma kuramı olarak gelişen gerçeklik, Theodor Fontane'nin belirttiği gibi;

bütün gerçek yaşamımızın, bütün hakiki güçlerin ve ilgi odağımızın sanat uğruna yansımasıdır. O kendi tarzına göre bir temsildir, şayet bu alaycı kullanım bağışlanırsa. O tüm zengin hayatı kapsar, en büyüğünü olduğu kadar en küçüğünü de, dünyaya yeni bir dünya armağan eden Clombus'u da ve tek evreni, su damlası olan deniz hayvanını da. En yüce düşüncüyü, en derin hissi kendine çeker. Ve bir Goethe'nin derin düşünceleri, Gretchen'in tutkusu ve acısı onun malzemesidir. Çünkü tüm bunlar gerçektir. Gerçekçilik sırf bir ruh dünyasını istemez ve bundan başka bir şeyi de istemez, sırf elle tutulur bir şeyi ise hiç istemez, o ancak hakiki olanı ister (Fontane, 1963, s. 13).

Gerçekte görünen ile görünmeyen, duygu ile düşüncelerimiz arasındaki ilintiyi, Fontane bu biçimde tanımlar; çıplak gözle gördüğümüz ve yansıttığımız her şey nasıl gerçeklik ilkesine uygunsa, ayrıntısıyla yansıtılan his, duygu ve düşünce dünyası da o kadar gerçektir. Bu bağlamda Stifter'in gerçeklik anlayışını dikkate aldığımızda, kimi benzerlikler saptanabilir, çünkü ona göre de gerçeklik yaşanmış olan her şeydir, yani görünen ve hissedilen her şey:

sadece gerçek olayları aktardığım için, doğal haliyle yaşadıklarımın dışında olanları anlatamam, çünkü başkalarının yaşamış oldukları hakikat yerine kefil olamam ben, hele hele belirsiz olan ve kulaktan kulağa yayıldığı bilinen hakikatin yerine hiç olmam (Stifter, *Zur Psychologie der Tiere*, 1959, s. 490).

Yazarın dönemine göre öteki yazarlardan farkı, metin içi kişilerin iç ve ruh dünyalarını olması gerektiği gibi öykülememesidir. Bu yaklaşım, onun duygulara önem vermediğini göstermez kuşkusuz. Tam tersine bu duyguları doğa, iklim ve hayvanlar aracılığıyla yansıtarak verdiği önemi ortaya koyar. Bruno Hillebrand'ın da sözünü ettiği gibi, Stifter kurgulamış olduğu dünyada gerçekçi bir yaklaşımla dış dünyayı aktarmada çok başarılıdır, ancak insanların gündelik yaşamında alışlagelmiş iç dünyasını yansıtmaktan çekinir (Hillebrand, 2001, s. 361). Stifter kendisi de çocukluğundan beri doğanın içinde yaşadığı için “kalbimi onun diline alıştırdım, o dili seviyorum” (Stifter, *Die Sonnenfinsternis* am 8. Juli 1842, 1959, s. 594), diyerek doğa ve kullanmış olduğu dil arasındaki ilişkiyi bu biçimde dışa vurur. Gerçekçi bir anlatımla yaptığı doğa betimlemelerinin yanı sıra, kimi zaman da öykülere, bir masal, söylence ya da tarihsel bir arka düzlem ekleyerek, betimlediği uzam ile ilinti kurmayı dener. Bunun sonucunda da yazarın yazınsal ürünleri, aktarılan gerçekliğin yanında kurgusal nitelik de taşır.

Almanya, Avusturya ve İsviçre gibi Alman dilinin konuşulduğu ülkelerde ortaya çıkan Biedermeier döneminde yayınlanan yapıtlarda; aile ortamı, huzurlu yaşam, doğaya ve dini inanca olan bağlılık ve memleket sevgisi gibi konular büyük önem taşır. Biedermeier kavramı, 1815 ile 1848 yılları arasını kapsayan yazınsal bir dönemi imlemektedir ve ilk defa 1850 yılında Ludwig Eichrodt tarafından yayımlanan *Biedermeiers Liederlust (Biedermeier'in Şarkı Zevki)* adlı şiir derlemesinde kullanılır. Bu dönemin yazarlarının çoğu doğaya yönelir, hatta onu ülküselleştirirler. Bunun nedenlerinin başında kuşkusuz, 19. yüzyılda sanayileşmenin hızla gelişmesi ve buna bağlı toplumsal yapının da değişmesi gelmektedir. Doğa, gürültü ve hava kirliliğinden kurtulmak için önemli bir kaçış uzamı olarak canlandırılır. Üniversite yıllarında Viyana'da okuyan Stifter, bu durumu *Leben und Haushalt dreier Wiener Studenten* (1959) adlı yazısında ayrıntılı bir biçimde ele almaktadır

Bütünüyle doğaya yönelen Stifter'in, yapıtlarında siyaset ve toplum sorunlarına uzak durması, aynı yıllarda yaşayan yazar Friedrich Hebbel tarafından çok ağır biçimde eleştirilir:

Böcekler ve su nergisi çiçekleri sizi neden bu kadar mutlu kılıyor, biliyor musunuz? Çünkü siz insanları tanımıyorsunuz, çünkü sizler yıldızları görmüyorsunuz! Kalplerin içlerine derin derin bakabilseydiniz, nasıl böceklere hayran kalabilirdiniz ki? Güneş sistemini görebilseydiniz, söyleseydiniz, bir buket sizin için bir anlam ifade eder miydi? Fakat başka türlü de olamazdı ki zaten; küçük olanı kusursuzca aktarabilmeniz için, doğa sizden büyük olanı zekice esirgedi (Hebbel, 1925-1935, s. 182).

Hieronymus Lorm'a göre de yazar, “bütünüyle zamana karşı sırtını çevirmişdir” (Roedl, 2005, s. 101).

2. *Der Hochwald*'da Doğa

Der Hochwald (Yüce Dağ) adlı öykü, ilk olarak avcı anlamına gelen *Wildschütz* (Avcı) adıyla Iris yayınevinde 1841-1842 yılında yayımlanır, başlığı ise daha sonra değiştirilir. Stifter, yazmış olduğu bu öyküden, önce kendisi çok

etkilenmiş, fakat daha sonra, 7 Mart 1860 yılında yayımcısına yazdığı bir mektupta, çok hata saptadığını ve bu nedenle onu yazmış olmaktan utanç duyduğunu itiraf etmiştir:

Hochwald'daki öyküyü düşüncesizce ve genç bir insan olarak aceleye getirerek yazdım, sonra da onu hayal gücümün çekmecelerine kitledim. Şimdi ise o çocukça davranışımın neredeyse utanıyorum (Stifter, Briefe, Zweiter Band, 1869, s. 319).

Yedi bölümden oluşan öyküde, bütün bölümlerin başlığı, orman sözcüğü ile başlayan bileşik bir sözcükten oluşmaktadır: *Orman Kalesi*, *Orman Gezisi*, *Orman Evi*, *Orman Gölü*, *Orman Çayırı*, *Orman Kayası* ve *Orman Harabesi*.

İlk anlatı, tanrısal bakış açısına sahip anlatıcının, bugün Çek Cumhuriyetin'e bağlı olan ve üç ülke üçgeni (Dreilandereck) diye adlandırılan bir uzamda bulunan Oberplan³'ı gezerek, adeta bir rehber gibi okuyucuya o bölgenin doğası, arazisi, ormanı, ormandaki gölü ve St. Thoma'da bulunan yıkılmış bir kalesi hakkında bilgi vermesiyle başlar. Tam bu düzlemde ilk anlatıya bir uydu anlatı eklenir ve anlatı bu öykünün bitmesiyle sona erer. Artsüremsel öyküleme uygulayımını kullanan anlatıcı, yaklaşık olarak iki yüz yıl önce *Otuz Yıl* savaşlarının gerçekleştiği 1618-1648 yıllarına geri dönerek burada yaşanmış olduğu varsayılan bir söylenceyi anımsayıp okuyucuya aktarır. Bir söylentiye göre; bu kalede oturan Heinrich von Wittinghausen, kızları Johanna ve Clarissa'yı, İsveç ordularının saldırısından korumak için, Hochwald'da bir gölün kenarında bulunan ıssız bir ormanda inşa ettirmiş olduğu bir kulübeye gönderir. Wittinghausen, çok güvendiği arkadaşı Gregor'u da, kızlarını korumakla görevlidir, çünkü o her şeyden önce ormanı çok iyi tanıyan biridir. Kızlar hemen hemen her gün kendilerine verilen bir dürbünle, kaldıkları yer olan Blöckenstein'den, babalarının bulunduğu Wittinghausen Kalesin'i gözlemler ve Gregor'un rehberliğinde ormanda pek çok gezinti yaparlar. Günün birinde, bir yabancı belirir ormanda ve o kişinin Clarissa'nın eski sevgilisi Roland olduğu anlaşılır. Ne var ki, Ronald İsveçli olduğu için, babaları onun kızıyla evlenmesini kabul etmemiştir. Clarissa ve Johanna'nın gizlendiğini öğrenen Ronald, İsveç ordularını kaleye ve kulübeye yaklaşmalarını konusunda ikna etmeye çalışmaktadır. Bu davranışıyla aynı zamanda Wittinghausen'in gönlünü kazanabileceğini umut etmektedir. Ne yazık ki genç delikanlı, iki tarafı da yumuşatmaya çalışırken, Heinrich von Wittinghausen tarafından vurulur ve orada can verir. Bu durum savaşın başlamasına da neden olur. Kale İsveçliler tarafından işgal edilir ve yakılır.

2.1. Yalnızlık

Der Hochwald'da betimlenen doğa ve orman, her şeyden önce insana, sessizliğinden dolayı huzur ve güven verir, gürültüden ve karışıklıktan uzaktır. Her ne kadar vahşi olsa bile, insanı koruyan ve kucaklayan bir tarafı olduğundan tanrısal bir nitelik gösterir. Öykünün ilk satırlarında anlatıcı, göl bölgesindeki orman alanına geldiği zaman, oradaki yalnızlığın kendisini ne

³ Şimdiki adı Horni Plana. Bohemya Eyaleti 1918 yılına kadar Avusturya'ya bağlıydı.

kadar mutlu ettiğini şu sözlerle vurgular: “ne zaman bu masalımsı göle gelsem, karşı konmaz bir biçimde, çok derin yalnızlık hissi kaplar beni” (Stifter, *Der Hochwald*, 1995, s. 5). Çoğu yerde, orman içeride bir yer olarak yansıtılırken, onun dışarısında bulunan uzamlarsa tehlikelidir. Clarissa ve Johanna ile ormanda buluşan Ronald, oranın büyüsunü aktarırken, doğanın insandan daha kudretli olduğunu vurgular:

sanki ben bir başkasıyım, sanki dışarıda fırtına ve yıkım yokmuş gibi, burada olduğu gibi, sessiz sıcak sonbahar güneşi ışıltıyor. Baksanıza taştan duvar yukarıdan bizlere doğru neşeyle bakıyor, akça ağacı zaman zaman bir yaprağını düşürür, kah bir yerde bir sonbahar çekirgesi görünür, hafif esen rüzgar ışıltayan teli bile parçalamak istemez, ve öğleden sonra yayılan sıcaklık titreyerek gri taşların üzerine eğilir. Sanki dışarı yok gibi ve burada birbirini seven ve masumiyeti ormanın masumiyetinden öğrenen insanların dışında hiç kimse yok gibi – bırak birazcık daha bunun keyfini çıkarayım, kim bilir bir daha yaşanır mı ki: çünkü insanoğlu ağacın yaprağı gibi fanidir, hatta bundan daha da fazladır; çünkü yaprağı sadece sonbahar üzerinden silkeleyip atabilir, insanı her dakika (Stifter, *Der Hochwald*, 1995, s. 89).

Doğa ile insan karşı karşıya getirilirken, insanın doğadan çok şeyler öğrenebileceğini, doğanın içerisinde bulunan varlıkların bir gün yok olsa bile, yeniden canlanabileceğini, oysa insan yaşamının bir kere öldüğü zaman sonlandığı gösterilmektedir. Doğanın içerisindeki yalnızlık ise insana huzur vermektedir:

Güzel, siyah, büyülü bir göl, onun (ormanın) ortasında dinlendiği söyleniyor ve olağanüstü kayalar ve olağanüstü ağaçlar etrafını sarıyor ve yaratılıştan beri hiçbir balta sesinin duyulmadığı bir yüce dağ çevresinde bulunuyormuş (Stifter, *Der Hochwald*, 1995, s. 15).

Orman aynı zamanda bir “nişan salonu” olarak nitelendirilir (Stifter, *Der Hochwald*, 1995, s. 90). Birbirine uzun zamandan sonra tekrar ormanda kavuşan iki sevgili, Ronald ve Clarissa, orada nişanlanırlar. Ormandaki çayır onlar için bir düğün salonuna dönüşmüştür. “Bırak bu güzel çayırı” der Ronald “düğün salonumuz olsun ve etrafımızdaki her şey ise tanığımız” (s. 90). Ormanda kendilerine bir ev inşa etmek istediğini belirten Ronald’a Clarissa karşı çıkar, çünkü ormana en ufak bir zarar gelmesini istemez.

2.2. Sığınak

Savaştan korunmak için bir sığınma yeri olarak da karşımıza çıkar doğa. Orman sessizliğiyle huzur verirken, ormanın dışarısındaki dünyada gürültü, savaş ve yıkım vardır:

Dışardaki dünyadan hiçbir nefes, hiçbir bilgi içeriye sızmaz ve insan gördüğü zaman o muhteşem dinginliği, hep sevimli yaprakların ve dalların nasıl asılı kaldığını, en çelimsiz otun bile rahatsız edilmeden nasıl büyüdüğünü, insanların dünyasında çok uzun yıllardan beridir savaşın gürültüsünün ve yıkımın nasıl ortalığı kasıp kavurduğuna inanmak zor geliyor. En değerli ve en yaratıcı bir bitki sayılan insan hayatı, bu kadar aceleyle ve kolaylıkla yıkılırken, orman ne kadar büyük emek ve titizlikle çiçeğinin en küçüğünü korumakta ve onu yetiştirmektedir (Stifter, *Der Hochwald*, 1995, s. 19-20).

Yazar, burada açık bir eleştiri yapmaktan kaçınır, yalnızca insanların kendi yaşamını kendi elleriyle nasıl yok ettiğine bir anlam veremediğini dışa vurmakla yetinilir. İsveçlilerin saldırısından korunmak için, kızlarını Hochwald'a gönderen Wittinghausen, hiç dokunulmamış, son derece karışık ve vahşi bir uzam olmasına karşı, kızlarına buranın aynı zamanda sessiz ve güvenilir bir korunma yeri olduğunu anlatır ve böylece cesaret vermeye çalışır:

Bir yer var Hochwald'da, uzun zamandır biliyorum orayı, öyle tek başına ki, öyle her insan kalabalığından uzak ki, hiçbir patika, hiçbir ayak izi veya buna benzer hiçbir şey bulunmamaktadır orada, bunun yanı sıra oraya giden her yol kapalıdır, sadece korunması gereken bir tanesi dışında. – bunun dışında ise büyü, sevimli ve zarif, aynı zamanda vahşetin sevimli bir gülümsemesine benziyor, adeta rahatlatan bir korunma ve hoş geldiniz mektubu gibi (Stifter, *Der Hochwald*, 1995, s. 21).

Orman her ne kadar vahşi olsa da, insanı kucaklar ve onu dışarıdaki tehlikelerden korur: Clarissa ve Johanna için savaştan korunmak için uygun bir sığınak oluşturur, çünkü onlar her şeyden önce orada gizlenirler ve böylece ölmekten kurtulurlar.

2.3. Olgunlaşma

Ormanda bir kulübeden gizlenmek zorunda kalan ve buraya ilk geldiklerinde onu son derece vahşi bulan, çok korkan ve huzursuz olan kızlar, Gregor'un doğa ve orman hakkında geniş bilgi vermesi sonrasında, ormanı tanımaya ve sevmeye başlarlar. Orman hakkındaki düşünceleri zamanla değişir, bu önemli değişimi Gregor'a borçludurlar, çünkü doğayı kişileştirerek, onu kızlara yakınlaştırmıştır: “Buradaki her şeyde, anlam ve duygu vardır, bir taş bile kardeşine dayar sırtını ve sımsıkı tutar onu, her şey devinim durumundadır, her şey konuşur ve yalnızca insanoğlu korkar, bir sözcük ağır gelince kendine” (s. 37) diyerek Clarissa ve Johanna'ya doğayı sevdirebilir. “O sizin için çölde bir ses olacak” (s. 37) demişti babaları Gregor için. *Almanca İsimler Sözlüğüne* bakıldığında “wachsam”, yani dikkatli, gözü açık ve uyanık anlamına gelen Gregor (Bahlow, 1988, s. 185) ismini Stifter bilinçli olarak seçmiş olmalı, çünkü bu niteliklere uygun bir biçimde kurgulanır; ormanda yaşayan canlılar hakkında bilgi sahibi olan bir kişidir, orada bulunan bütün yerleri ve yolları iyi bilir; kızları da koruyan bir eğitmen ve öğretmendir. Hans Dietrich Irmscher'in de belirttiği gibi Gregor doğanın ve ormanın sırlarını aktarır, aynı zamanda ormanda insanların yer almadığı, insansız bir hakikatın varlığını göstermeye çalışır (Irmscher, 1971, s. 35). Çocukluğunda ormanın kendisini nasıl eğittiğini ve onda nasıl tanrısal bir güç gördüğünü şu sözlerle dile getirir Gregor

Cesaretim arttıkça, ve daha da ormanın içine girdikçe, oğlum Lambrecht de ev işlerini üstlendiğinde, kendim için daha çok zaman buldum, bakınız, işte o zaman yavaş yavaş ormanın konuşmalarını duymaya başladım, ve onları dinledim de, ve birden bire işaretlerini anlamaya başladım, ve bu o büyük bahçivana ait olan tamamen görkemli, gizemli ve sevgi dolu bir şeydi. Sanki kâh orada kâh burada ağaçlarının arasında bir yerde gezinirken onu görmeliymişim gibi. Bana öyle güzel gözlemlerinizle garip bir biçimde bakıyorsunuz, sevgili

hanımefendi – ancak siz de burada daha uzun kalırsanız, bir şeyler öğreneceksiniz, çünkü gözleriniz güzel ve zeki (Stifter, *Der Hochwald*, 1995, s. 36).

Ormanda atılmış olan her adım “hayal gücüne yeni malzeme” (s. 29) vermektedir, der anlatıcı. Orman insanı bilgi sahibi eder, düş gücünün gelişmesine yardımcı olur ve eğitir Stifter’e göre; orman, içinde yaşadıkça, sesini dinleyerek ve duygusunu hissederek, orada yaşayan bütün varlıklar hakkında bilgi toplayarak kişileri belirli bir olgunluğa ulaştırır.

Sonuç

Adalbert Stifter’a yapılan en büyük eleştirilerden birisi, doğa ve orman betimlemelerine çok fazla yer vermesi ve metin içi kişilerin duygularını hemen hemen hiç yansıtmamasıdır. Gottfried Keller ve Friedrich Hebbel gibi yazarlar, bu yüzden onu ağır bir biçimde eleştirmektedir. Keller onu betimlemeler konusunda aşırı titiz bulurken, Hebbel – çok fazla virgül kullanmasından dolayı – “virgüle bürünmüş bir frak” (Berendes, 2009, s. 2) olarak nitelendirmektedir. Öte yandan Friedrich Nietzsche, Stifter’in “Nachsommer” romanını Alman Yazınında en önemli yapıtlar arasında saymaktadır:

Esasen Alman Yazınında tekrar tekrar okumayı hak eden kitaplardan ne kaldı ki geriye? Lichtenberg’in özdeyişleri, Jung-Stilling’in yaşamöyküsünün birinci kitabı, Adalbert Stifter’in *Nachsommer*’i ve Gottfried Keller’in *Leute von Seldwyla* kitabı ve bunlarla da sona gelmiş bulunuyoruz (Roedl, 2005, s. 151).

Thomas Mann’da Stifter’e olan hayranlığını dile getirmiş ve Alman Yazınında dikkate alınmamasından yakınmıştır:

Stifter dünya yazınında en garip, en gizemli, en saklı cesarete sahip ve en tuhaf bir biçimde etkileyici öykü yazarlarından birisidir. Eleştirel açıdan bakıldığında ne yazık ki, pek dikkate alınmamıştır (Roedl, 2005, s. 154).

Adalbert Stifter, kurguladığı kişilerin ruhsal betimlemesine pek yer vermemiş olabilir, ancak o ormandaki bütün varlıklara can verir, onları kişileştirir; onun öykülerinde gölün kalbi atar, yapraklar kulağına sesler fısıldar, ağaçlardan kadın sesi gelmektedir ve dereler konuşur, orman hıçkırığa hıçkırığa ağlar; insanın mutluluğa erişmesi ancak doğa ile özdeşleşmesiyle olasıdır. Adalbert Stifter’in ülküsel uzamı da budur zaten. O, doğa ve ormandan esinlenir. Ölmeden önce yazdığı son satırlar, ormanların üzerinde ne kadar derin etki bıraktığını göstermek açısından önemlidir:

Gittikçe bana bakan gözleri, benimle konuşan o sesi ve her şeyi hafifleten o kolları duyumsuyorum. Buna “anne” dediğimi anımsıyorum. Bir keresinde bu kolların beni taşıdığını duyumsadım. Karanlık noktalar vardı içimde. Anılarım daha sonra bana bunların, benim dışımda olan, ormanlar olduğunu söyledi (Roedl, 2005, s. 12).

KAYNAKÇA

Bahlow, H. (1988). *Deutsches Namenlexikon. Familien- und Vornamen nach Ursprung und Sinn erklärt*. Hamburg: Gondrom.

- Berendes, J. (2009). *Ironie - Komik - Skepsis. Studien zum Werk Adalbert Stifters*. Tübingen: Niemeyer.
- Bertram, E. (1907). *Studien zu Adalbert Stifters Novellentechnik*. Dortmund: Fr. Wilh. Ruhfus.
- Beutin, Wolfgang; Ehlert, Klaus; Emmerich, Wolfgang; Hoffacker, Helmut; Lutz, Bernd; Meid, Volker; Schnell, Ralf; Stein, Peter; Stephan, Inge;. (1994). *Deutsche Literaturgeschichte. Von den Anfaengen biz zur Gegenwart*. Stuttgart, Weimar: Metzler.
- Fontane, T. (1963). Unsere lyrische und epische Poesie seit 1848. In T. Fontane, & K. Schreinert (Ed.). *Saemtliche Werke. Bd. 21. Literarische Essays und Studien. Erster Theil* (S. 7-15). München: Nymphenburger Verlagshandlung.
- Hebbel, C. F. (1925-1935). Die alten Naturdichter und die neuen. (Brockes und Geßner, Stifter, Kompert usw.). In C. F. Hebbel. *Werke, Erster Teil* (S. 182). Berlin, Leipzig, Wien, Stuttgart: Deutsches Verlagshaus Bong & Co.
- Hillebrand, B. (2001). Adalbert Stifter heute noch erreichbar? Zum 100. Todesjahr. In B. Hillebrand. *Was denn ist Kunst? Essays zur Dichtung im Zeitalter des Individualismus* (S. 359-368). Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht.
- Irmscher, H. D. (1971). *Adalbert Stifter*. München: Wilhelm Fink.
- Klaiber, T. (1905). *Adalbert Stifter. Mit dem Bildnis des Dichters*. Stuttgart: Verlag von Strecker und Schröder.
- Roedl, U. (2005). *Adalbert Stifter mit Selbstzeugnissen*. Reinbeck bei Hamburg: Rowohlt.
- Stifter, A. (1869). *Briefe, Zweiter Band*. (J. Aprent, Dü.) Pest: Verlag von Gustav Heckenast.
- (1959a). Die Sonnenfinsternis am 8. Juli 1842. In A. Stifter. *Gesammelte Werke. Sechster Band: Kleine Schriften* (S. 584-595). Wiesbaden: Insel.
- (1959b). *Gesammelte Werke Sechster Band: Kleine Schriften*. Wiesbaden: Insel.
- (1959c). Leben und Haushalt dreier Wiener Studenten. In A. Stifter. *Gesammelte Werke. Sechster Band: Kleine Schriften* (S. 98-125). Wiesbaden: Insel.
- (1959d). Zur Psychologie der Tiere. In A. Stifter. *Gesammelte Werke. Sechster Band: Kleine Schriften* (S. 489-494). Wiesbaden: Insel.
- (1995). *Der Hochwald*. Stuttgart: Reclam.